

Kodeksi poslovne etike v nevladnih organizacijah in v gospodarstvu

Anita Hrast, *direktorica Inštituta za razvoj družbene odgovornosti – IRDO*,
zasl. prof. ddr. Matjaž Mulej, *Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta*,
Lina Ademovič, *absolventka Fakultete za računalništvo, elektrotehniko in informatiko*
Univerze v Mariboru
(vsi Slovenija)

Povzetek: Vse več podjetij in organizacij v svetu, pa tudi v Sloveniji se zaveda, da je etično poslovanje nuja v sodobnem svetu, da zmoreš na trgu preživeti in uspeti. Dejanja slehernega posameznika in organizacij, podjetij, ustanov, v katerih se združujemo, vplivajo na oblikovanje kulture in s tem na naše navade, ravnanja. Pojem »Etika« je uvedel Aristotel, ki je hotel iz znanstvenega vidika proučiti navade, običaje in tradicije. V prispevku analiziramo nekaj primerov kodeksov neprofitnih in profitnih organizacij ter razmišljamo o tem, kakšen naj bi bil kodeks etike sodobne organizacije, da bi sledil načelom aktualnega standarda za družbeno odgovornost ISO26000.

Ključne besede: kultura, navade, kodeks, etika, družbena odgovornost, organizacija, podjetje

Business ethics Codices in NGO's and businesses

Abstract: One sees a growing number of enterprises and other organizations in Slovenia that are aware that ethical business is necessary in the contemporary world for survival and success in the market. Actions of every individual and organization into which humans unite influence formation of culture and therefore human habits and behavior. The term 'ethic' was introduced by Aristotle who wanted to scientifically study habits, norms, and traditions.

Authors analyze some codices of not-for-profit and for-profit organizations, and think about how an ethics codex of a contemporary organization should look like to match the existent ISO 26000 standard for social responsibility.

Key words: culture, habits, codex, ethics, social responsibility, organization, enterprise

1. Uvod

V prispevku razmišljamo o tem, kaj pomeni kultura in kaj etika ter kako je to urejeno v poslovnem svetu. Raziskujemo, kako so si nekatere profitne in neprofitne organizacije zapisale kodekse etičnega ravnanja pri nas in v svetu. Primerjamo načela družbene odgovornosti v kodeksu, nastalem leta 2007 v okviru projekta CSR – Code to Smart Reality, in smernice novega standarda za družbeno odgovornost ISO26000, ki prav tako deluje kot priporočilo, smernice. Omenjamo še pomen integritete in navajamo nekaj načel in kodeksov nevladnih organizacij, podjetij, strokovno-interesnih in stanovskih združenj. Zaključujemo z mislimi, kakšen naj bi bil sodoben kodeks in kako ga uveljavljati v praksi.

2. Pojma kultura in etika sta večplastna¹

Da bi lahko sploh začeli razmišljati o področjih etike in kulture, smo se najprej lotili razumevanja, kaj ta dva pojma sploh pomenita.

¹<http://sl.wikipedia.org/wiki/Kultura>, <http://sl.wikipedia.org/wiki/Etika>

Kultura latinsko pomeni gojiti. Nanaša se na splošno na oblike človeške dejavnosti in simbolične strukture, ki dajejo taki aktivnosti pomen. Različne definicije »kulture« odražajo različne teoretične osnove za razumevanje oziroma merila za vrednotenje človeške dejavnosti.

V najširšem pomenu označuje izraz *kultura* vse produkte posameznika, skupine ali družbe inteligentnih bitij. Sem spadajo tehnika, umetnost, znanost kot tudi moralni sistemi in značilna vedenja in navade izbranih inteligentnih entitet. Ožje pa ima izraz natančnejše pomena na različnih področjih človeške dejavnosti. Različne človeške družbe imajo različne kulture, osebna kultura posameznika pa se lahko razlikuje od kulture drugega.

Antropologi se z izrazom *kultura* najpogosteje sklicujejo na univerzalno človeško sposobnost simboličnega razvrščanja, kodificiranja in sporočanja izkušenj. To sposobnost so dolgo imeli za opredeljujočo lastnost človeka. Primatologi, kot je Jane Goodall, so elemente kulture razpoznali tudi pri človekovih najbližjih sorodnikih v živalskem kraljestvu.

Za kulturo lahko rečemo tudi, da je »način človekovega življenja v skladu s prepričanji, jezikom, zgodovino ali načinom oblačenja.

Etika je grški izraz za filozofski nauk o pravdnosti, o dobrem in zlu. Razumemo jo lahko kot filozofsko disciplino, ki raziskuje temeljne kriterije moralnega vrednotenja, pa tudi splošno utemeljitev in izvor morale, je skupek moralnih principov. Po nekaterih filozofih pa je etika filozofska disciplina, ki se ukvarja s tematiko človeškega hotenja in ravnanja z vidika dobrega in zlega, moralnega in nemoralnega.

Etika je lahko razumljena kot splošno teoretično in racionalno utemeljevanje moralnosti. Je filozofska panoga, ki se ne ukvarja toliko s posamičnimi normami in življenjskimi navodili, temveč je filozofsko razmišljanje o sami moralnosti, o tem, kaj je človek, da je tako neogibno moralno bitje, in čemu naj bo zavezan pri svojih moralnih presojah in odločitvah. V ožjem smislu je etika torej filozofsko razpravljanje o pojavu moralnosti ter o njegovih temeljih in smislih. Središčna vprašanja etike so: kaj je dobro, kaj moram narediti, kakšen človek naj bom in kakšen ne smem biti? Kakšne vrline moram imeti da sem dober? Dati odgovore na ta vprašanje zajema samo polovico dela etikov. Druga polovica je težja. Obrazložiti, opravičiti svoje odgovore na ta vsakodnevna pomembna vprašanja. Potemtakem izraz označuje tisto bolj izvorno človekovo moralno zavest, da ni vseeno, kako živimo in delamo. To je najsplošnejša zavest, da dolžnosti in obveznosti so.

Etika je v grško-židovsko-krščanski tradiciji neločljiva od razuma. **Etično vedenje temelji na sposobnosti, da človek postavlja vrednostne sodbe na osnovi razuma; to pomeni odločanje med dobrim in zlim ter delovanje v skladu z odločnostjo.** Nadalje, ugotavlja Fromm, temelji etika - ne glede na to, ali je to etika kolonistične religije ali posvetnega humanizma - na načelu, da nobena institucija ali stvar ni višja od katerega koli človeka-posameznika; da je cilj življenja razvijati človekovo ljubezen in razum in da se mora vsaka druga človeška dejavnost podrediti temu cilju.

3. Novosti na področju razvoja družbene odgovornosti v Evropski uniji²

V preteklem letu smo bili tako v svetu kot v EU priča zelo živahni aktivnosti na področju družbene odgovornosti tako v Evropski komisiji kot pri različnih drugih akterjih kot so npr. OECD, ISO in OZN (Štoka Debevec, 2012). Tako smo poleg novega standarda ISO 26000 o družbeni odgovornosti, ki je tudi v Sloveniji že bil večkrat predstavljen, posodobljenih in dopolnjenih smernic OECD za multi-nacionalne družbe in končnega poročila in usmeritev pooblaščenca sekretarja OZN prof dr.J. Ruggie o človekovih pravicah in podjetništvu z naslovom »Protect, Respect, Remedy«, dobili tudi novo Sporočilo Evropske komisije z naslovom »Obnovljena strategija EU za družbeno odgovornost podjetij za obdobje 2011- 2014.«

Če je ISO standard povsem prostovoljna zadeva in je namenjen predvsem podjetjem, ki se želijo v skladu z njim ravnati in ocenjevati svoje uspehe pri razvoju družbene odgovornosti, je pri izvajanju smernic OECD pomembna vloga države, ki mora za njihovo promocijo in uveljavitev vzpostaviti Nacionalno kontaktno točko, ki je hkrati v pomoč podjetjem pri uveljavitvi teh smernic in točka, na katero se je mogoče obrniti, če podjetja kršijo smernice.

Vsi navedeni dokumenti so med seboj povezani oz. se vsebine prepletajo, saj se tako ISO standard kot OECD smernice navezujejo na spoštovanje človekovih pravic. Prav tako pa vse navedene instrumente omenja novo

² Poglavje je povzetek gradiva Metke Štoka Debevec, sekretarke Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve RS, ki je tudi članica skupine predstavnikov držav članic za DOP pri EK. Avtorica besedila je Metka Štoka Debevec, skrajšan povzetek za potrebe tega prispevka je pripravila Anita Hrast.

sporočilo komisije o družbeni odgovornosti. Iz poročila projekta »Protect, Respect, Remedy,- štiti, spoštuj, popravi« pa izhaja obveza, da morajo države članice letos zgraditi nacionalne sisteme za uveljavljanje v njem opredeljenih načel. Komisija, kljub dokazanemu napredku na področju DOP, ki ga na ravni EU in v številnih državah članicah beležimo v zadnjih letih, ugotavlja dodatne potrebe za nadaljnje povečanje učinka svoje politike DOP. V sporočilu so razdelane aktivnosti, ki jih komisija namerava izvajati za uresničitev številnih dodatnih potreb.

Eden pomembnejših prispevkov sporočila je, da prinaša sodobno razumevanje CSR, vključno z najnovejšo opredelitvijo in novim načrtom ukrepanja. Sporočilo temelji na politiki iz leta 2006, obenem pa uvaja pomembne nove elemente, ki lahko dodatno okrepijo učinek politike.

Sporočilo o DOP ne govori več kot o prostovoljni vključitvi socialnih in okoljskih vprašanj v poslovne operacije podjetij in v njihove odnose z deležniki, ki ob tem presegajo spoštovanje zakonodaje, pač pa poudarja, da vsako podjetje s svojim delovanjem vpliva, povzroča posledice in je zanje odgovorno. Področja, na katerih se odraža vpliv podjetij, so razširjena od socialnih in okoljskih še na etična vprašanja, na človekove pravice in skrb za potrošnike.

Predpogoj, da podjetja izpolnjujejo te odgovornosti, seveda ostaja spoštovanje veljavne zakonodaje in kolektivnih pogodb med socialnimi partnerji. O prostovoljnosti torej ni več govora, podjetja so za svoja dejanja in vplive odgovorna, vprašanje ostaja le, kako vprašanja te odgovornosti rešujejo. Sporočilo zato navaja, da bi podjetja morala imeti za dosledno izpolnjevanje družbene odgovornosti vzpostavljen postopek za vključevanje socialnih, okoljskih in etičnih vprašanj ter vprašanj človekovih pravic in potrošniških vprašanj v svoje poslovanje in v osrednjo strategijo v tesnem sodelovanju z interesnimi skupinami, z namenom da optimizirajo oblikovanje skupnih vrednot za lastnike/delničarje ter interesne skupine in družbo nasploh, opredelijo, preprečijo in ublažijo možne negativne učinke.

Pristop je lahko različen in mora seveda izhajati iz vrste in velikosti podjetja ter iz pričakovanih vplivov, ki jih podjetje lahko ima na različne deležnike. Ob tem pa naj bi upoštevali vpliv vzdolž celotne nabavne in prodajne poti. Ob tem sporočilo usmerja k upoštevanju obstoječih usmeritev, smernic, načel kot so (Načela Global Compact Združenih narodov, OECD smernice za multi-nacionalna podjetja, ISO 26000, Deklaracijo MOD o načelih, ki zadevajo multi-nacionalna podjetja in socialno politiko, in v seznam vključuje še nove dokumente, kot so Akt o enotnem trgu, direktive o javnem naročanju, načela Združenih Narodov o odgovornem investiranju ipd. Velik poudarek je dan spoštovanju človekovih pravic.

Leta 2012 namerava Komisija EU skupaj s podjetji in drugimi interesnimi skupinami razviti **kodeks dobre prakse za samoregulacijo in ko-regulacijo**, ki bo izboljšal učinkovitost procesa CSR. V okviru naložb nameravajo preučiti potrebo po zahtevi o **obveznem** obveščanju vseh strank (državljanov, podjetij, javnih organov itd.) o **vseh etičnih merilih ali merilih odgovornih naložb**, ki jih uporabljajo, ali vseh standardov ali kodeksov, po katerih se ravna za vse **investicijske sklade in finančne institucije**.

Vse organizacije, vključno z organizacijami civilne družbe in javnimi organi, so pozvane, naj sprejmejo ukrepe za izboljšanje razkrivanja informacij o svoji uspešnosti na socialnem in okoljskem področju.

Komisija EU namerava **spremljati zaveze evropskih podjetij z več kot 1.000 zaposlenimi, da upoštevajo mednarodno priznana načela in smernice DOP** ter upoštevajo usmerjevalni standard ISO 26000 o družbeni odgovornosti pri lastnem delovanju.

Komisija EU poziva vsa velika evropska podjetja, da se do leta 2014 zavežejo k upoštevanju najmanj enega od naslednjih sklopov načel in smernic pri razvoju lastnega pristopa k CSR: globalni dogovor ZN, smernice OECD za večnacionalna podjetja ali usmerjevalni standard ISO 26000 o družbeni odgovornosti; **vs a evropska večnacionalna podjetja, da se do 2014 zavežejo k spoštovanju tristranske deklaracije ILO o načelih večnacionalnih podjetij in socialne politike.**

Komisija EU namerava v letu 2012 sodelovati s podjetji in interesnimi skupinami pri **razvoju smernic o človekovih pravicah** za omejeno število ustreznih industrijskih sektorjev ter smernic za mala in srednja podjetja na podlagi vodilnih načel OZN (protect, respect, remedy).

Komisija bo v sodelovanju z državami članicami, podjetji in drugimi interesnimi skupinami redno spremljala napredek ter sredi leta 2014 pripravila pregledni sestanek. V okviru priprave na ta sestanek bo Komisija objavila poročilo o izvajanju načrta ukrepanja iz tega sporočila. To bo zahtevalo večjo usklajenost metod dela med

Forumom evropskih interesnih skupin za družbeno odgovornost podjetij ter Skupino visokih predstavnikov za CSR iz držav članic. Komisija se je zavezala, da bo skupaj s podjetji začela proces za razvoj kodeksa o dobrih praksah za samo- in ko-regulacijski pristop, ki naj bi izboljšal učinkovitost procesa DOP.

Kot zaključuje v svojem besedilu Metka Štoka Debevec, sekretarka Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, članica skupine predstavnikov držav članic za DOP, iz navedenih dokumentov in iniciativ izhaja, da je na področju spodbujanja in razvijanja DOP, Komisija namenila veliko aktivnosti tudi državam članicam. Le-te so na precej različnih ravneh glede tega, ali imajo že sprejete dokumente na nacionalni ravni (plane, strategije, zakone) in vzpostavljene (ali določene) nacionalne strukture, zadolžene za spodbujanje DOP, jih šele pripravljajo, ali za enkrat nimajo nobenih tovrstnih načrtov in jih na zadnjem sestanku predstavnikov držav članic niso še napovedale. Med slednje je žal mogoče vključiti tudi Slovenijo. Komisija za izvajanje teh pobud trenutno uporablja le mehkejša instrumente, razen morda pričakovane spremembe pri direktivah o javnem naročanju, torej spodbuja, poziva, pripravlja pomožne instrumente, kot so medsebojno strokovno preverjanje ipd., in je pripravljena nuditi pomoč pri pripravi načrtov itd.

4. Poslovna etika³

Pojem »Etika« je kot oznako za filozofsko disciplino uvedel Aristotel, ki je hotel iz znanstvenega vidika proučiti navade, običaje in tradicije. Tudi pri Sokratu je bila postavljena etika v sredino filozofskega razmišljanja. Poslovna etika govori o tem, kako naj ljudje v poslovnem svetu ravnajo, kadar se znajdejo na razpotju med različnimi vrednotami. To velja za etiko nasploh, pa tudi za poslovno etiko in etiko poslovnega komuniciranja.

Morala poslovneža vsebuje nabor normativnih pravil za odločanje, kot so kodeks, standardi, ki narekujejo, kako naj ukrepa, kadar gre za koristi, pravice in dolžnosti do samega sebe, zaposlenih v organizaciji in do okolja, v katerem organizacija deluje. Etika in morala poslovneža sta tesno vezani na organizacijo. Poslovna etika govori o tem, kako naj ljudje v poslovnem svetu ravnajo, kadar se znajdejo na razpotju med različnimi vrednotami. To velja za etiko nasploh, pa tudi za poslovno etiko in etiko poslovnega komuniciranja. Vlaganje v družbeno odgovorne podjetniške prakse ne prispeva le k izboljšanju delovanja podjetja, ampak tudi širše družbe.

V poslovni etiki razvitega sveta naj bi prevladovala kvalitativne vrednote in cilji poslovanja, ki se kažejo v skrbi za zaposlene, kupce in konkurenco ter okolje. Pozitivni poslovni izsledki, preživetje in obstoj pa naj ne bi smeli biti več na prvem mestu. Med najpomembnejše lastnosti korektnega poslovneža po kodeksu sodi strokovnost, obveščenost, zaupnost, poštenost, resničnost ter prizadevnost. Poslovna etika tudi danes nikakor ne bo naredila nekoga etičnega, kdor sam noče postati.

Poslovneži in menedžerji so lahko tisti posamezniki, ki so sposobni in pripravljeni se učiti, izobraževati in izpopolnjevati, da bi se na ustvarjalni, strokovni in moralno-etični način lahko lotili problemov, s katerimi se srečujejo v življenju oz. podjetju. Poslovna etika ima danes velik pomen pri modernih podjetjih, saj lahko le s pomočjo nje še zvišajo svoj ugled in konkurenčnost na globalnem trgu. Moderna podjetja morajo tako gledati na lastne potrebe in cilje, na potrebe družbe in seveda potrebe lastnih delavcev, ki pomagajo pri razvoju in konkurenčnosti, če je vse tako urejeno, kot predvideva etika poslovanja.

Najpogostejše utemeljitve, zakaj management odloča neetično in ravna nemoralno, so:

1. Interesi podjetja se lahko postavijo pred etiko, ki jo je prej izvajalo, oz. jo je želelo. Cilj hitrega zaslužka / velike koristi hitro povečuje neetična sredstva. Pogosto gre tudi za kratkoročne interese, stališče pa je v nasprotju z dolgoročnimi interesi vodstva, podjetja in lastnikov.
2. Neetično delovanje bo ostalo prikrito, saj se ne želi, da pridejo »takšne« informacije v javnost / do lastnika.
3. Neetično ravnanje ni izrecno v nasprotju s črko zakona in torej ni prepovedano.
4. Manager, ki neetično ravna zaradi domnevnih interesov podjetja, naj bi bil ob morebitnem odkritju deležen zaščite v podjetju, a podjetje bo takrat prednostno varovalo svoje interese, kot pa interese posameznika.

Družbeno odgovorno podjetništvo pomeni, da zadovoljuje potrošnikove potrebe ob sočasni skrbi za zaposlene, dobavitelje in skupnost. Veliko podjetij posebej skrbi za svoje zaposlene, se povezuje s skupnostjo, kjer delujejo, ali pa so dejavna na področju varovanja okolja, saj vedo, da to koristi vsem udeležencem. Družbeno odgovorno podjetništvo, kot izraz za skupek aktivnosti za zagotavljanje ekonomske uspešnosti podjetja z vključitvijo družbenih in okoljskih dejavnikov v poslovne aktivnosti, se pri nas pričinja uveljavljati. Če podjetje želi obdržati

³ http://sl.wikipedia.org/wiki/Poslovna_etika; s to tematiko se veliko ukvarja prof. dr. Vojko Potočan, Ekonomsko-poslovna fakulteta Univerze v Mariboru

svojo družbeno vlogo in moč, se mora odzvati na družbene potrebe oz. spremembe ter družbi ponuditi, kar zahteva.

5. Kodeksi etike v neprofitnih organizacijah

V tujini so kodeksi v nevladnih organizacijah že večletna praksa. Center nevladnih organizacij Slovenije je na svojih spletnih straneh objavil zanimivo zbirko, pregled tujih kodeksov transparentnega delovanja nevladnih organizacij (<http://www.cnvos.si/article/id/2859/cid/22>, 4.3.2012). Naj omenimo med njimi nekatere, veliko več pa jih je mogoče najti na omenjeni spletni strani CNVOS.

VENRO Verhaltenskodex - Kodeks ravnanja članov koalicije VENRO je kodeks, ki so ga sprejele nemške NVO, članice krovne organizacije VENRO o preglednosti, vodenju in nadzoru nad njihovim delom. Etični kodeks slovaškega združenja donatorjev (Donors` Forum Code of Ethics) predstavlja zaveze slovaških NVO, ki zbirajo sredstva, o temeljnih etičnih načelih in vrednotah, ki jih bodo spoštovale. Etični kodeks čeških ustanov (Code of Ethics for Foundations) predstavlja zaveze čeških ustanov o temeljnih etičnih načelih in vrednotah, ki jih bodo spoštovale. Standardi delovanja za poljske lokalne dobrotelne organizacije (Standards of Operations of a Polish Local Philanthropic Organisation) predstavlja standarde za člane poljske mreže lokalnih dobrotelnih organizacij o preglednosti poslovanja in porabi sredstev. Načela etičnega delovanja estonskih neprofitnih organizacij (Code of ethics of Estonian nonprofit organizations) so načela, sprejeta pri estonskih NVO o njihovi odprtosti, preglednosti delovanja in odgovornosti. Načela dobrega upravljanja in etičnega delovanja (Principles for Good Governance and Ethical Practice) so sestavljena v obliki vodiča za člane organov humanitarnih organizacij, ki so jih pripravili predstavniki NVO iz ZDA.

Kodeks etike in ravnanja za NVO (Code of Ethics & Conduct for NGOs) je nastal na podlagi pobude svetovnega združenja NVO WANGO in določa standarde za delovanje NVO po celem svetu. Načela dobrega upravljanja EFC (EFC Principles of Good Practice) je pripravilo evropsko združenje ustanov in predstavljajo temeljne vrednote, ki bi jih morala upoštevati vsaka evropska ustanova. Zaveza mednarodnih NVO k prevzemu odgovornosti (International Non Governmental Organisations Accountability Charter) predstavlja skupno izjavo mednarodnih NVO, s katero se te zavezujejo k odgovornem in preglednem delovanju in h kateri lahko pristopijo tudi druge mednarodne NVO. Standardi odličnosti za neprofitni sektor v Ohio (Standards for Excellence: An Ethics and Accountability Code for the Nonprofit Sector) so priporočljivi standardi za NVO, ki jih je sprejelo združenje neprofitnih organizacij v Ohio. Kodeks etike in odgovornosti za neprofitne organizacije v Pennsylvaniji (An Ethics and Accountability Code for the Nonprofit Sector) so priporočljivi standardi za NVO, ki je sprejelo združenje neprofitnih organizacij v Pennsylvaniji. Kodeks etike in ravnanja afriških organizacij civilne družbe (Darft Code of Ethics and Conduct for African Civil Society Organizations) predstavlja priporočilo za prostovoljne standarde pri delovanju in upravljanju afriških organizacij civilne družbe; itd.

Obstaja še vrsta področjih ali panožnih kodeksov, kot so npr. kodeksi s področja pridobivanja sredstev, prostovoljnega dela, s področja humanitarne dejavnosti, s področja zdravstva in prehrane, kodeksi s področja razvojnega sodelovanja itd. Na podlagi te zbirke lahko trdimo, da so kodeksi že precejšnja praksa številnih nevladnih organizacij po svetu, pa tudi pri nas.

Tudi v Sloveniji imajo torej nekatere neprofitne organizacije svoje kodekse. Zasledimo lahko kodekse o prostovoljstvu, kot so Etični kodeks organiziranega prostovoljstva, ki ga je npr. sprejel Center za osebe s pridobljeno možgansko poškodbo Zarja. Obstaja še vrsta drugih kodeksov, kot je npr. Kodeks etičnih načel Zveze društev za socialno gerontologijo Slovenije, Kodeks etičnih načel v socialnem varstvu, Etični kodeks organiziranega prostovoljstva, Kodeks etike slovenskega prostovoljnega gasilstva, ki ga je sprejelo predsedstvo Gasilske zveze Slovenije v letu 2006. Tudi javni uslužbenci imajo svoje kodekse, torej obstajajo različni poklicni kodeksi, npr. Kodeks etike medicinskih sester in zdravstvenih delavcev, Kodeks policijske etike - policija, Kodeks etike javnih uslužbencev v državnih organih in upravah lokalnih skupnosti itd.

Kodeks poklicne etike računovodje⁴ je sprejel Slovenski inštitut za revizijo Ljubljana. v njem opredeljuje, temeljna načela poklicne etike, namen kodeksa, načela obnašanja računovodje, sprejetje in uporabnost kodeksa ter končno pripombo. O tem, kako je nastal novi kodeks novinarske etike, zelo zanimivo razmišlja Peter Jančič⁵. Zanimiv je tudi Etični kodeks združenja nadzornikov Slovenije, in mnogi drugi kodeksi strokovno-interesnih organizacij.

⁴ http://www.si-revizija.si/racunovodje/dokumenti/kodeks_etike-racunovodja.pdf

⁵ <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/15/etika/>

Združenje Manager je npr. zaradi zahtev članstva uvedlo Kodeks etike združenja Manager⁶, s katerim želijo spodbujati razvoj poslovne etike, oblikovati razumljive vrednostne standarde, dajati navdih in oporo članom pri njihovem delovanju ter zarisati jasno ločnico med dobrimi in slabimi managerskimi praksami. Kodeks Združenja Manager vsebuje 10 naslednjih načel:

1. Spoštujem dostojanstvo posameznika
2. Skrbim za rast in razvoj sodelavcev
3. Osredotočam se na blaginjo podjetja
4. Odgovoren sem do lastnikov
5. Gradim medsebojno zaupanje med poslovnimi partnerji
6. Delujem dobronamerno do skupnosti
7. Vodim odprt in konstruktiven dialog z državo in njenimi institucijami
8. Odgovorno sobivam z okoljem
9. Zavedam se zahtevnosti poklica
10. Odgovoren sem do sebe

Knjigo Smernice za transparentno delovanje in vzpostavitev integritete v nevladnih organizacijah⁷ je izdalo društvo Integriteta – društvo za etičnost javnega delovanja, ki je del mednarodnega gibanja Transparency International. Ozaveščajo o potrebah in pogojih razvoja visoke ravni integritete v družbi, pri nas in v svetu.

Integriteta pomeni celovitost oz. skladnost ter sodi med najpomembnejše človeške vrline. Oseba z visoko stopnjo integritete ravna tako, kot govori, razmišlja in verjame, oz. je v sebi takšna, kot se kaže navzven. Vsak pojav korupcije spodkoplje integriteto posameznika in družbe kot celote. Posledice korupcije so lahko socialne in ekonomske. Zaradi nje se poveča revščina in neenakost, slabi pravna država, se poveča stopnja kriminala, odločanja so pristranska, kršijo se civilne in politične pravice, ovirajo se demokratične reforme in spodbujajo enostransko dobičkonosno usmerjenost, slabi delovanje javnega in zasebnega sektorja, politična stabilnost, kršene pa so tudi temeljne pravice do poštenega obravnavanja.

Gospodarskih posledic je še veliko več, te so lahko posredne in neposredne. Med neposredne se štejejo: zmanjšanje naložb, povečanje davčne stopnje, zmanjšanje javne porabe, zmanjšanje rasti BDP, zmanjšanje BDP na prebivalca. Posredne gospodarske posledice so: povečanje neenakosti v dohodkih, napačne razporeditve sredstev, spremembe v strukturi javnih izdatkov, zmanjšanje javnofinančnih prihodkov za pomembno blago in storitve, nižja produktivnost in inovativnost, povečanje sive ekonomije, slabosti za izvoznike iz manj skorumpiranih držav v zelo podkupljive države uvoznice, zmanjšanje konkurenčnosti in učinkovitosti, dajanje prednosti neučinkovitim proizvajalcev ipd.

Posledice korupcije v nevladnem sektorju so številne: zmanjšanje kakovosti ponujenih storitev, ki jih izvajajo nevladne organizacije, saj izbrana nevladna organizacija ni bila izbrana zaradi svoje kakovosti, ampak zaradi favoriziranosti; nasprotje med ponujenimi storitvami ter potrebami na trgu, saj zaradi jasnih in vnaprej opredeljenih kriterijev ni mogoče ustrezno pripraviti predlogov projektov in ponuditi primerne aktivnosti; odtekanje javnih financ, ki so namenjene financiranju aktivnosti nevladnih organizacij, javnim uslužbencem in predstavnikom nevladnih organizacij, in sicer kot nagrada za izbor na javnem razpisu; slabšanje kakovosti kadra nevladnih organizacij zaradi favoriziranja posameznih kandidatov; zniževanje ugleda nevladnih organizacij in zaupanja javnosti v njihovo delo.

Posameznik sodeluje v koruptivnih dejanjih iz različnih razlogov: zaradi skupinskega pritiska, slabih odnosov v službi (slaba komunikacija, slabo vodenje, strah pred novimi pravili, organizacijske spremembe, pomanjkanje pripadnosti), slabih možnosti napredovanja, zasebnih problemov, organizacijske kulture/zakon tišine, stikov z javnostmi in stikov s kriminalci (policist v stiku z organiziranimi kriminalci, trgovci s predstavniki sive ekonomije, politiki z »lobisti« ipd.).

6. Kodeksi etike v profitnih organizacijah

Kodeks podjetja Strabag, ki so ga sprejeli leta 2007 na Dunaju,⁸ je razdeljen na tri ključna področja: vrednote, načela in izvajanje. Pojasnijo osnovne vrednote podjetja, dodajo vrednote, vezane na njihove storitve, v okviru

⁶ <http://www.zdruzenje-manager.si/storage/7717/KODEKS%20ETIKE%20-%20potrjen%2016%203%202011.pdf>

⁷ http://integriteta.si/ftpuser/knjiga_NVO.pdf

načel pa določijo pravo in standarde obnašanja, poslovna načela, odgovornost, zaupnost in trajnost, prizadevanja za skupnost in socialo, zgled vodstva podjetja, načela kadrovske politike, odgovornost organov, vodstva in sodelavcev, odgovornost do delničarjev ter konkretna načela obnašanja pri bistvenih poslovno-političnih zadevah. V delu, ki sega na področje izvajanja, opredelijo komunikacijo, interne organizacijske ukrepe, kontrolo in sankcije ter stalni nadaljnji razvoj.

Etični kodeks skupine Generali⁹, ki so ga sprejeli leta 2011 na Češkem, ob vodilnih načelih zajema še posamezna področja (odnos s strankami, lastniki, zaposlenimi, dobavitelji, skupnostjo, okoljem, drugimi institucijami). V tretjem delu pa opisuje način izvrševanja kodeksa in sankcioniranje morebitnih kršitev.

Tudi Banka Koper¹⁰ ima od leta 2011 podobno sestavo kodeksa etičnih načel, zapisanega v treh ključnih poglavjih: vrednote, načela ravnanja z deležniki ter implementacija in nadzor. V skladu s konceptom družbene odgovornosti tudi v tem podjetju vključujejo ključna področja družbene odgovornosti (odnos do komitentov, delničarjev, zaposlenih, dobaviteljev, okolja, skupnosti, ob tem pa zapišejo, kako bodo te naloge upravljali in izvajali).

V okviru prvega slovenskega projekta CSR - Code to Smart Reality¹¹, podprtega s pomočjo EU sredstev (nosilec projekta Štajerska gospodarska zbornica, vključenih več partnerjev, IRDO je bil pri pripravi posameznih nalog strokovni podizvajalec v projektu), so že leta 2007 nastale prve smernice za družbeno odgovorno ravnanje podjetij v Sloveniji. Te so vključevale definicijo družbene odgovornosti podjetij, namen in področja smernic, splošna načela poslovanja in ravnanja na različnih področjih podjetja (v skladu s konceptom družbene odgovornosti in takrat veljavno definicijo družbene odgovornosti (EU, 2001). Ob omenjenih področjih v prejšnjih primerih, zapisanih nad tem tekstom, so vključevale smernice še družbeno odgovorno investiranje, komuniciranje s širšo javnostjo ter opredeljevale način razširjanja načel družbeno odgovornega ravnanja.

V zborniku prvega posvetovanja IRDO (2006) najdete kodekse medicinske in novinarske stroke.

Standard za družbeno odgovornost ISO 26000¹², ki deluje kot priporočilo za delovanje tako profitnih, kot neprofitnih organizacij, vsebuje razširjena področja koncepta družbene odgovornosti. Na začetku standarda izvemo, čemu je namenjen, terminologijo in definicije, razumevanje družbene odgovornosti (od zgodovinskega pregleda, do najnovejših trendov, značilnosti, držav), sledi poglavje z načeli družbene odgovornosti (od odgovornosti, do transparentnosti, etičnega vedenja, spoštovanja interesov deležnikov, do spoštovanja mednarodnih norm, človekovih pravic). Temu sledi poglavje prepoznavanja družbene odgovornosti in vključevanja deležnikov. V šestem poglavju prikazujejo vodila za ključna področja družbene odgovornosti (kot je vodenje organizacij, človekove pravice, delovna praksa, skrb za okolje, pravični tržni procesi, skrb za potrošnike, vključevanje skupnosti in njen razvoj). V sedmem poglavju se standard posveča smernicam pri integriranju družbene odgovornosti v organizacije, kjer ob številnih področjih vključujejo še komuniciranje in prostovoljne iniciative. Vseh sedem vsebinskih področij povezujeta (1) soodvisnost in (2) celovit pristop.

7. Sklepne misli

Za dosego etičnega ravnanja napisana pravila niso dovolj. Praksa inštituta IRDO in podeljevanja nagrade za družbeno odgovornost Horus je pokazala, da so družbeno najbolj odgovorna in etična podjetja tista, kjer se pomena etike in kulture najbolj zaveda vodstvo in ga širi navzven in navznoter v okolje organizacije. Od vodstva je odvisno, kakšna etična merila bo postavilo za organizacijo in kako jih bodo njihovi zaposleni izvajali v organizaciji ter komunicirali z različnimi deležniki, s katerimi se srečujejo (zaposleni, kupci, lastniki, lokalna skupnost ipd.,).

Običajne vsebine kodeksov so torej opredelitev vrednot, načel ravnanja in določitev načina izvajanja teh načel v praksi. Kodeksi etike naj bi se spreminjali in izboljševali, v skladu z zahtevami sodobne družbe, napisanimi in

8

[http://www.strabag.com/databases/internet/_public/files.nsf/SearchView/98884B9940014ACCC12573E8003558CD/\\$File/Etik-Kodex%20Slovenisch.pdf?OpenElement](http://www.strabag.com/databases/internet/_public/files.nsf/SearchView/98884B9940014ACCC12573E8003558CD/$File/Etik-Kodex%20Slovenisch.pdf?OpenElement)

⁹ http://www.general.si/fileadmin/medijsko_sredisce/eti%C4%8Dni_kodeks_skupine_Generali_dec.2011.pdf

¹⁰ <http://www.banka-koper.si/doc/Eti%C4%8Dni%20kodeks%20Banke%20Koper.pdf>

¹¹ http://www.center-rcv.org/public/RAZNO/DOP-ostalo/Kodeks_DOP_koncni_191007.pdf

¹² http://www.iso.org/iso/catalogue_detail?csnumber=42546

nenapisanimi pravili ter zmožnostmi organizacije. So živ organizem, orodje, s katerim naj bi družba in njena kultura postajali vse bolj odgovorni, naravi in človeku prijazni.

Zgolj komunicirati etična načela ni dovolj; najpomembnejša so dejanja. Ta pa običajno pokažejo, ali so zapisana merila posamezne organizacije, pa naj si bo profitna ali neprofitna, zares zaživela v praksi, ali ne. Če ne, je škoda papirja, če da, pa se družba spreminja na bolje. Vsako dejanje namreč šteje!

Literatura in viri:

- http://integriteta.si/ftpuser/knjiga_NVO.pdf
- <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/15/etika/>
- <http://sl.wikipedia.org/wiki/Etika>
- <http://sl.wikipedia.org/wiki/Kultura>
- http://sl.wikipedia.org/wiki/Poslovna_etika
- <http://www.banka-koper.si/doc/Eti%C4%8Dni%20kodeks%20Banke%20Koper.pdf>
- http://www.center-rcv.org/public/RAZNO/DOP-ostalo/Kodeks_DOP_koncni_191007.pdf
- http://www.center-zarja.si/index.php?option=com_content&view=article&id=113&Itemid=120
- <http://www.cnvos.si/article/id/2859/cid/22>
- http://www.dmszt-nm.si/media/pdf/kodeks_etike.pdf
- <http://www.gasilec.net/organizacija/o-nas/kodeks-etike-slovenskega-prostovoljnega-gasilstva>
- http://www.generali.si/fileadmin/medijsko_sredisce/eti%C4%8Dni_kodeks_skupine_Generali_dec.2011.pdf
- http://www.iso.org/iso/catalogue_detail?csnumber=42546
- http://www.mju.gov.si/si/delovna_podrocja/uradniski_svet/kodeks_etike_javnih_usluzbencev_v_drzavnih_organih_in_upravah_lokalnih_skupnosti/
- <http://www.policija.si/index.php/component/content/article/113-predstavitev/203-kodeks-policijske-etike>
- http://www.si-revizija.si/racunovodje/dokumenti/kodeks_etike-racunovodja.pdf
- http://www.skupine.si/o_zvezi/eticna_nacela/
- [http://www.strabag.com/databases/internet/_public/files.nsf/SearchView/98884B9940014ACCC12573E8003558CD/\\$File/Ethik-Kodex%20Slowenisch.pdf?OpenElement](http://www.strabag.com/databases/internet/_public/files.nsf/SearchView/98884B9940014ACCC12573E8003558CD/$File/Ethik-Kodex%20Slowenisch.pdf?OpenElement)
- <http://www.zdruzenje-manager.si/storage/7717/KODEKS%20ETIKE%20-%20potrjen%2016%203%202011.pdf>
- <http://www.zdruzenje-ns.si/zcnswb/vsebina.asp?n=2&s=212>
- Štoka Debevec, Metka, 2012: NOVOSTI NA PODROČJU CSR V EU V LETU 2011 IN 2012. (Povzetek SPOROČILA KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ - Obnovljena strategija EU za družbeno odgovornost podjetij za obdobje 2011-14 (Bruselj, 25.10.2011 COM(2011) 681 konc.) in dokumentov ki so jih predstavniki EK predstavili na zadnjem sestanku Skupine visokih predstavnikov za družbeno odgovornost, katerega članica je Metka Štoka Debevec, sekretarka na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve RS). Prejeto po el. pošti dne 27.2.2012.

(Spletni viri: od 27.2.-3.3.2012)